

KULTURA PREDŠKOLSKE USTANOVE U SVJETLU GLAZBENIH KOMPETENCIJA ODGOJITELJA

MAGDALENA MIOČIĆ
Sveučilište u Zadru
Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja

UDK: 373.2:78
Prethodno priopćenje
Preliminary paper

Primljeno
: 2012-10-4

Received

SAŽETAK

Dijete, roditelji i odgojitelji u predškolskim ustanovama dio su društva i kulture u okviru koje međusobno djeluju jedna na drugu te na taj način stvaraju kulturu odgojne ustanove. Glazba obogaćuje i oplemenjuje život u predškolskoj ustanovi što predstavlja dio njezina kulturna identiteta. Glazbenim aktivnostima postiže se neprocjenjivo ozračje u dječjem vrtiću a ujedno se pozitivno utječe na cjelovit razvoj svakoga djeteta.

Rad donosi primjer iz prakse gdje smo izdvojili područje glazbenog odgoja koji nam govori o glazbenim kompetencijama odgojitelja te na koji način odgojitelji shvaćaju glazbeni odgoj radi postizanja kulture dječjeg vrtića u kojem rade. Iz pedagoških dnevnika odgojitelja, na temelju analize dokumentacije, uvidjeli smo nedostatak osnovnih odrednica kurikula za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Iz toga proizlazi problem u razumijevanju i interpretaciji općih ciljeva i načela umjetničkog područja u odgoju i obrazovanju kao što je glazbeni odgoj.

Navedenim nedostacima odgojitelji bi poboljšali svoju stručnost i kompetentnost za izvođenje glazbene aktivnosti odnosno osvijestili bi važnost glazbenog odgoja za cjeloviti razvoj djeteta čime bi pridonijeli kvaliteti kulturnog identiteta predškolske ustanove.

KLJUČNE RIJEČI: *kultura predškolske ustanove, glazbene kompetencije odgojitelja, kurikulum za glazbeni odgoj u predškolskom razdoblju, glazbene aktivnosti u vrtiću*

UVOD

Značajna inačica riječi "kultura" označava sužujući pluralizaciju pojma koji se odnosi na cjelokupan način života. U tom značenju riječi "kultura" može se proširiti obuhvaćajući intelektualnu djelatnost općenito (znanost, filozofiju, školovanje i sl.) ili se značenje riječi može suziti na "maštovitijim" zanimanjima, poput glazbe, slikanja i književnosti. Kad bismo bili samo kulturna bića ili samo prirodna bića, tada bi naši životi bili u mnogo manjoj mjeri ispunjeni. Sposobnost za posjedovanje kulture nije napose dodatak našoj prirodi, već ona prebiva u njezinoj srži. Kultura je "nadomjestak" koji

ispunjava prazninu u srcu naše prirode (Eagleton, 2002). Sva navedena promišljanja o značenju riječi "kulture" nalazimo u odgojno-obrazovnoj ustanovi koja određuje kvalitetu življenja i učenja djece i odraslih u ustanovi. Zato Ljubetić ističe kako bi se trebalo kulturi odgojno-obrazovne ustanove pristupiti s posebnim senzibilitetom (Ljubetić, 2009).

Pod pojmom kultura određuje se sklop temeljnih pretpostavki koje stvara neka grupa razvijajući vanjsko djelovanje organizacije i učeći zajednički rade na postizanju svojih ciljeva (Thacker, prema Slunjski, 2006). Upravo razumijevanje članova ustanove njihovi stavovi, uvjerenja, norme i kolegijalnost utječu na kulturu ustanove i odgojno-obrazovni proces. Sudjelovanjem i uključivanjem u raznolike programe i aktivnosti pojedinac biva sam stvarateljem kulture, stvarateljem društvenog i osobnog identiteta, odnosno biva graditeljem kulture (Eagleton, 2002).

Potpuno angažiranje odgojitelja podrazumijeva i trajan proces cjeloživotnog učenja koji osposobljava odgojitelja za napredovanje i prilagodbu novih zahtjeva društva. Pristup razumijevanju kulture kao "organizacije koja uči", podrazumijeva djelatnu komponentu svih čimbenika organizacije te njihov pojedinačni doprinos stvaranju kulturne ustanove (Vujičić, 2011). Kulturu dječjeg vrtića pedagozi nazivaju još i ozračjem ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, zato što ozračje čini bit i daje dušu svakoj zajednici pa tako i vrtićkoj. Ozračje je duh dječjeg vrtića, ono neku zajednicu čini jedinstvenom i prepoznatljivom i zato mu treba posvetiti veliku pozornost (Ljubetić, 2009).

GLAZBENI ODGOJ U DJEČJEM VRTIĆU

Umjetnička područja uvelike stvaraju posebno ozračje u predškolskoj ustanovi. Kroz umjetnička područja razvija se kreativno mišljenje. Kreativno mišljenje podrazumijeva fleksibilnost mišljenja, inventivnost, sklonost k istraživanju, sposobnost da se postavljeni problem riješi na nov originalan način, a bit ovakvog mišljenja jest istraživački pristup.

Umjetnička područja u odgoju priprema su mladeži za kreativan pristup budućim poslovima izabranoga životnog poziva te općim životnim problemima (Balić, 1996). Kultura i glazba, u tom smislu, osiguravaju osobno i društveno vrijedan i koristan način življenja u vidu učenja, usavršavanja, razvijanja osobnosti i razvoja kreativnosti (Vidulić-Orbanić, 2008).

Umjetnosti su moćno sredstvo pri odgoju i obrazovanju djece. Ta moć izvire iz estetskih kvaliteta umjetnosti. Glazbenom umjetnošću afirmiramo kritičko i estetsko promišljanje, potičemo stvaralački proces, čime utječemo na spoznajno-vrijednosni aspekt individue, odnosno na mogućnost njihove osobne nadogradnje i kulturnog prosperiteta, te promičemo kulturu življenja i

vrijednost cjeloživotnog učenja i stvaranja. Cilj je pedagoškog procesa kroz glazbena iskustva razvijati estetski potencijal u djeteta, poticati upoznavanju ljepote te omogućiti mu da doživi glazbenu umjetnost (Pesec, 1997). Upravo doživljavanje glazbe u vrtiću, doživljava se i živi kultura (Petrović-Sočo, 2007). Doživljaj koji je oplemenjen i obogaćen glazbom neprocjenjiv je, jer se doživljava "lijepo" a time se ostvaruje "lijepo" kulturno ozračje u dječjem vrtiću. Takav odgoj koji se temelji na glazbi, slovenska glazbena pedagoginja Olga Denac naziva estetskim odgojem.

Glazbeni odgoj važan je dio sveukupnog estetskog i umjetničkog odgoja, a utječe na cjelokupni afektivni, socijalni, kognitivni i psihomotorički razvoj djeteta (Denac, 2004). Na temelju psihofizičkih pojmova i aktivnosti u stimulativnom ozračju razvijaju se i glazbene sposobnosti (Pesec, 1997). One su izuzetno složen fenomen te obuhvaćaju niz sposobnosti, poput shvaćanja i pamćenja melodije, percepcije ritma, shvaćanja tonaliteta, utvrđivanje intervala, uočavanja estetskog značenja glazbe i apsolutnog sluha. Bit pojmovnog određenja glazbenih sposobnosti je sposobnost estetskog doživljavanja glazbe (Mirković – Radoš, prema Dobroti, 2012). Razvoj glazbenih sposobnosti prati zakonitost psihofizičkog razvoja djeteta. Prema Čudini – Obradović, možemo govoriti o devet faza razvoja glazbenih sposobnosti:

1. faza slušanja (0-6 mjeseci)
2. faza motoričke reakcije na glazbu (6-9 mjeseci)
3. faza prve glazbene reakcije (9-18 mjeseci)
4. faza prave glazbene reakcije (18 mjeseci – 3 godine)
5. faza imaginativne pjesme (3-4 godine)
6. faza razvoja ritma (5-6 godina)
7. faza stabilizacije glazbenih sposobnosti (6-9 godina)
8. faza estetskog procjenjivanja (11 godina)
9. glazbena zrelost (17 godina)

Za razvoj glazbenih sposobnosti, koje su složene mentalne funkcije, uz značajan udio genetskih činitelja i vlastite aktivnosti svakog pojedinca, presudne su godine najranijeg djetinjstva te poticajna socijalna sredina. Socijalni čimbenici imaju vrlo snažan utjecaj na izgradnju glazbeno kritičkih načela pojedinca te njegovim bavljenjem glazbom. Tada se misli o povoljnom ili nepovoljnom glazbenom ozračju, tj. o povoljnoj ili nepovoljnoj glazbenoj stimulaciji u obitelji i u odgojno-obrazovnim institucijama. Isto navodi i Višnja Manasteriotti koja ističe, ako dijete živi u sredini u kojoj nema doticaja s bilo kojim oblikom umjetnosti, ono će se sporije razvijati nego dijete u kojega sredina utječe na stvaranje estetskog odnosa prema umjetnosti. Također ističe kako djeca iz one socijalne sredine koja ih potiče i okružuje kulturnim utjecajima u prednosti su od djece koja su lišena takvih utjecaja. Činjenica je da se na estetsku osjetljivost može utjecati u djeteta tijekom najranije godina života (Manasteriotti, 1982). Mlađa djeca su poprilično fleksibilna i otvorena za

repciju glazbe te posjeduju iznimne sposobnosti reagiranja na širok raspon kvalitete zvuka.

Slovenska glazbena pedagoginja Mira Voglar razvrstava glazbena područja na pjevanje, slušanje glazbe, sviranje na dječjim instrumentima i izvođenje glazbenih didaktičkih igara (Voglar, 1989). Hrvatska glazbena pedagoginja Višnja Manasteriotti, glazbeni odgoj povezuje s razvojem senzornih sposobnosti, prvenstveno slušnih sposobnosti. Promatra ih u procesu glazbenih aktivnosti djetetovih koje dijeli na šest elementarnih sposobnosti slušanja glazbenih tonova: sposobnost zapažanja razlike u visini tona, u jakosti tonova, zapažanja razlika u ritmu glazbe, u trajanju tonova i sposobnost zapamćivanja raznih tonova i njihovih boja tonova (Manasteriotti, 1982). Imajući u vidu spoznaje o razvoju djetetovih glazbenih sposobnosti, potrebno je osmisliti glazbene aktivnosti koje će se realizirati kroz igru kako bi se što uspješnije ostvario cilj glazbenog odgoja, a to je estetski odgoj, ističe i hrvatska glazbena pedagoginja Snježana Dobrota. Glazbenim odgojem razvijamo sposobnosti u djece koje možemo podijeliti na senzorne ili perceptivne, izražajne, kreativne, manualne, intelektualne i ostale sposobnosti. U glazbene aktivnosti Dobrota svrstava pjevanje, glazbene igre, pokret uz pjevanje i uz glazbene igre, brojalice te slušanje glazbe. Na razvoj dječjih glazbenih sposobnosti utječu činitelji iz okruženja, pa naglašava važnost da dijete odrasta u glazbenom poticajnom ozračju (Dobrota, 2007). Glazbene aktivnosti, prema Olgi Denac, jesu: slušanje glazbe, izvođenje glazbe (pjevanjem i sviranjem) te stvaranje glazbenih sadržaja, a naglašava kako je moguće navedenim glazbenim aktivnostima utjecati, osim na glazbeni, i na opći, estetski, moralni, tjelesni i djetetov intelektualni razvoj. Bogdana Borota, slovenska glazbena pedagoginja, navodi glazbene aktivnosti prema teorijama glazbenih pedagoga (Manasteriotti, Voglar, Gordon, Oblak), ali na osnovi djetetova ponašanja u tri kategorije: od prepoznavanja do izvođenja glazbenih sadržaja (tematski je naslovi s kojima se uokviruju glazbeno razvojne aktivnosti djeteta od 1. do 3. godine života, prepoznavanje glazbenih zvukova i reagiranja na njih prva je djetetova glazbena aktivnosti, a najveći glazbeni doseg u djeteta od tri godine je pjevanje i sviranje na dječjim instrumentima), od izvođenja glazbenih sadržaja do igre i glazbenih doživljaja (sposobnost reprodukcije povezana je s razvojem glazbenih sposobnosti koji mu u velikoj mjeri omogućava prepoznavanje, izražavanje i doživljavanje glazbe, kontinuirano poticanje glazbenog razvoja dijete razvija određene glazbene spretnosti i vještine do autizma koje mu omogućava glazbeno izvođenje u svakodnevnoj igri) te od igre i glazbenog doživljaja do glazbenih iskustava i znanja.

U okvirima predškolske ustanove kroz svakodnevne aktivnosti trebale bi biti prisutne sve glazbene aktivnosti. Tomić-Ferić zbog toga razloga i ističe kako institucionalna sredina treba omogućiti bogatstvo stimulacije, čime bi se stvorilo kulturno ozračje odgojne ustanove, a otvorenosti za sva glazbena

područja u dječjem vrtiću bi pozitivno utjecali na cjelovit djetetov razvoj (Tomić-Ferić, 2001).

GLAZBENE KOMPETENCIJE ODGOJITELJA

Novi pogled na profesiju odgojitelja određuje ju kao dinamičnu, složenu, trajnog procesa temeljenu na kontinuiranom profesionalnom razvoju te stalnom stručnom usavršavanju, odgovorna profesija temeljena na kreativnim istraživanjima i osobnom prosudbom. Sve je to obaveza same profesije koja proizlazi iz profesionalne etike i odgovornosti svakoga tko odabere odgojiteljski poziv. U zadnjih nekoliko godina javlja se niz društvenih promjena, promjena znanstvenih paradigma, posebno pedagoških koje se temelje na dječjim pravima, kulturno uvjetovanih utjecaja okoline, novim spoznajama o djetetovu razvoju u najranijem životnom razdoblju te značaj najranijeg razvoja djeteta na daljnji razvoj pojedinca i društva u cjelini (Vonta, 2009). Kvaliteta obrazovanja i kompetentnost odgojitelja ključni je čimbenik za poboljšanje odgojno-obrazovnih postignuća, a time i stvaranje kulture predškolske ustanove. Ključne kompetencije koje bi odgojitelji trebali steći u svom obrazovanju definiraju se s pomoću tri opće kategorije: rad s informacijama, tehnologijom i znanjem; rad s ljudima te rad u zajednici i za zajednicu¹. Osoba ne posjeduje gotove kompetencije u apsolutnom smislu, već u određenom stupnju koje se mogu razvijati vježbom i obrazovanjem (Vizek Vidović, 2009).

Uloga i značaj kompetencije odgojitelja dovodi ga do svjesnosti svoje uloge, a to su: promatranje procesa učenja kao oblik suradnje, grade strukturu od koje se sastoji djetetovo učenje i njegov identitet, trebali bi sebe percipirati kao timске igrače u ostvarivanju ciljeva čime se postiže izgradnja društva, odgojitelj bi trebao djelovati na granici između radnih i obrazovnih institucija što pridonosi kulturnoj izgradnji samog odgojitelja a time i kulture ustanove (Soleša Grijak & Soleša, 2011).

U skladu s time, u mnogim zemljama Europske unije pa i u Hrvatskoj, u tijeku su reforme i modifikacije sustava obrazovanja odgojitelja. Konstrukcijom kvalitetnog modela obrazovanja temeljenog na suvremenim kurikularnim pristupima, navedene kompetencije se pretaču u uspješni model obrazovanja, u kojem su teorijska i praktična dimenzija izbalansirane u funkciji postizanja kvalitetne odgojne akcije. Svaka odgojna akcija zahtjeva kompetentan pristup temeljen na profesionalnoj odgovornosti. To je složena aktivnost koja zahtijeva visoku razinu intelektualne sposobnosti i na njoj temeljene praktične akcije.

¹ Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications, 2005 http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/principles_en.pdf (15.04.2012)

Stoga, obrazovanje odgojitelja treba težiti cilju ka obrazovanje odgojitelja kao kritičkog intelektualca te mislećeg, reflektivnog praktičara.²

Prema novim kurikulumima na pedagoškim fakultetima, koji se stvaraju prema ishodima učenja, dakle prema onome što bi studenti, budući odgojitelji trebali biti osposobljeni kad završe predškolski studij, uvelike se razlikuju od starih stručnih studija koje su završavali današnji odgojitelji. Devedesetih godina, prije uvođenog bolonjskog procesa na predškolskim studijima (kad govorimo o glazbenim kompetencijama za odgojitelje), u starim planovima i programima bila su prisutna samo dva glazbena kolegija - sviranje i metodika glazbenog odgoja u dječjim vrtićima. U današnjim kurikulumima predškolskih studija u Hrvatskoj, na kojima je uveden bolonjski sustav studiranja i koji su usklađeni s europskim principima kompetencija odgojitelja, izdvojit ćemo glazbene kompetencije.

One su svrstane u široke kategorije: područno-specifične (akademske) i u generičke (opće) koje se temelje na Tuning projekt kompetenciji. Opće kompetencije u tradicionalnim programima nisu se eksplicitno navodile kao obrazovni ciljevi u visokom obrazovanju (Vizek Vidović, 2009).

a) Instrumentalne opće glazbene kompetencije na učiteljskim i predškolskim studijima

- ❖ Demonstrirati temeljno poznavanje glazbene umjetnosti i glazbenog odgojno-obrazovnog područja u kontekstu i na razinama obrazovnih postignuća;
- ❖ imati sposobnost organizacije i planiranja samostalnog učenja u glazbi i kroz glazbu u studiju s kritičkim i samokritičkim propitivanjima umjetničkih i znanstvenih/odgojno-obrazovnih istina;
- ❖ posjedovati kapacitet za stjecanje glazbenih spoznaja radi generiranja novih ideja u različitim glazbenim situacijama;
- ❖ razviti glazbeno-istraživačke vještine na razini izrade stručnog rada.

Interpersonalne opće glazbene kompetencije

- ❖ Demonstrirati posjedovanje osobnih kvaliteta ličnosti i dispozicija te njihovu refleksiju u razvoju profesionalnog glazbenog odgojno-obrazovnog rada;
- ❖ imati sposobnost donošenja odluka i vještina odlučivanja u primjerenim glazbenim odgojno obrazovnim situacijama;
- ❖ razviti sklonost prema timskom radu glazbenom interakcijom i suradnjom utemeljenom na partnerskim odnosima;
- ❖ pokazati sposobnost za kontinuirano vrjednovanje i samovrjednovanje vlastitoga glazbenog rada;

² Sveučilišni studijski program preddiplomskog studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci.

- ❖ demonstrirati uvažavanje kulturne različitosti, multikulturalnost i prožimanje glazbeno-kulturnih raznolikosti i različitosti;
- ❖ razviti glazbeno-profesionalnu etičnost.

Sistemske opće glazbene kompetencije

- ❖ U studiju napredovati samostalnim i kontinuiranim glazbenim radom koristeći različite izvore, osobne dispozicije, glazbene sposobnosti i glazbene vještine;
- ❖ biti osposobljen za glazbeno-kreativnu i stvaralačku dimenziju svoje profesionalne uloge;
- ❖ biti osposobljen za preuzimanje odgovornosti u profesionalnoj afirmaciji stručnog profila u kontekstu glazbenog posrednika;
- ❖ pokazivati, razumjeti i promicati koncepte cjeloživotnoga glazbenog učenja zalaganjem za osobni profesionalni razvoj;
- ❖ poticati i razvijati stalnu brigu o kvaliteti glazbenog posredovanja.

b) Specifične glazbene kompetencije na učiteljskim i predškolskim studijima

- ❖ Poznavati, razumjeti i biti otvoren prema najnovijim glazbenim odgojno-obrazovnim spoznajama i spoznajama o prirodi glazbenog razvoja i učenja;
- ❖ demonstrirati znanje iz teorije glazbe, teorije glazbenog odgoja i obrazovanja, glazbene umjetnosti i znanosti, na teorijskoj i praktičnoj razini;
- ❖ glazbom podupirati odnose i razvijati komunikaciju s djecom radi razvoja individualnosti i društvenosti;
- ❖ glazbom razvijati sposobnosti, vještine, mogućnosti, potrebe, interese i djetetove osobine, čime se ostvaruje integrirana odgojno-obrazovna praksa;
- ❖ razumjeti i koristiti mogućnosti glazbe u razvoju i načinu usvajanja govora, jezika, djetetovih stvaralačkih potencijala i ukupnost tjelesnog, kognitivnog i socijalnog razvoja;
- ❖ samostalno konstruirati, implementirati i evaluirati integrirani kurikulum u ukupnost svih razvojnih područja (kineziološkom, likovnom, jezično-komunikacijskom te istraživačko spoznajnom), koristeći aktivnosti i materijale u skladu sa suvremenim razvojnim teorijama kojima se tumači dječji razvoj;
- ❖ razvijati partnerske odnose s roditeljima na načelima glazbene komunikacije: razvijati svijest o potrebi roditeljskog uključivanja u djetetov glazbeni razvoj.³

³ Sveučilišni studijski program preddiplomskog studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci.

Prema navedenim glazbenim kompetencijama, odgojitelj bi razvijao odgovornost za osvještavanje vlastitih kapaciteta i potreba da se pokaže izvorna posvećenost razvoju svojih kapaciteta. Pod time se podrazumijeva kontinuirano profesionalno učenje odgojitelja za vlastitim kompetencijama kao i za glazbenim kompetencijama. Pretpostavlja se da bi odgojitelj trebao biti sposoban uvidjeti svoje glazbene sposobnosti, baš kao i svoje nedostatke u glazbenom znanju i vještinama, definirati svoje neznanje i rješavati problem tako da nadogradi i obogati svoja glazbena znanja. Tada bi kroz svakodnevne aktivnosti glazba bila prisutna u dječjem vrtiću, a odgojitelj bi njegovao proces cjeloživotnog učenja o glazbi. Umjetničkim sadržajima odgojitelj prenosi svoja glazbena znanja i vještine u radu s djecom i time obogaćuje kulturu predškolske ustanove. Tako osvješten odgojitelj osigurava kulturni prosperitet svoje ličnosti, predškolske ustanove i društva, a ujedno pridonosi i svojoj osobnoj kulturi življenja.

GLAZBENI ODGOJ U KURIKULU ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Često se pod kurikulum objašnjava cjeloviti tijek odgojno-obrazovnog procesa, a sadrži ciljeve odgoja i obrazovanja, sadržaje, nastavne medije, metode, situacije i strategije i načine evaluacije (Bratko, Ljubin, Matijević, 2000. prema Slunjski, 2001). Neki autori izjednačavaju kurikulum s definicijom plana i programa. Smatraju da je kurikulum ili nastavni plan i program, cjelovita, sustavna i ukupna planiranost obrazovanja i odgoja koja se odnosi na zadaće, vrijeme, napatke o organizaciji i metodama rada. Precizno određuje što djeca, učenici trebaju usvojiti na primjerenom razini znanja i umijeća (Matijević, Previšić, Žužul, 2000).

U Hrvatskoj *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje* donesen je u listopadu 2011. godine. Temelji se na odgojno-obrazovnim vrijednostima. Temeljno obilježje Nacionalnoga okvirnoga kurikula je poboljšanje kvalitete odgoja i obrazovanja što je vidljivo prelaskom na kompetencijski sustav i učenička postignuća (ishode učenja) za razliku od (do)sadašnjega usmjerenoga na sadržaj. Temeljne sastavnice Nacionalnog okvirnog kurikuluma usmjerene su na dijete, učenika i prilagođene su suvremenom društvu:

- društveno-kulturne i odgojno-obrazovne vrijednosti
- ciljevi koji izražavaju očekivana učenička postignuća tijekom odgoja i obrazovanja odgovarajući na pitanja: koja znanja svaki učenik treba usvojiti te koje vještine, sposobnosti i stavove treba razviti
- načela kao smjernice odgojno-obrazovne djelatnosti

- metode, sredstva i oblici rada
- odgojno-obrazovna područja kao temeljni sadržaj
- ocjenjivanje i vrjednovanje učeničkih postignuća.

Kad govorimo o glazbenom odgoju kao odgojno-obrazovnom području, nalazimo ga u Umjetničkom odgojno-obrazovnom područje kojeg čine: Vizualne umjetnosti i dizajn, Filmska i medijska kultura i umjetnost, Dramska kultura i umjetnost te Umjetnost pokreta i plesa. Iz Nacionalnoga okvirnog kurikulumu u Hrvatskoj za Umjetničko područje ističemo kako *"umjetnička djela i stvaralačke aktivnosti pridonose oblikovanju identiteta djeteta, jačanju njihova integriteta i samopoštovanja te stvaranju kulturne i ekološke svijesti. Odgoj i obrazovanje za umjetnost pomoću umjetnosti stvara kreativne pojedince koji aktivno sudjeluju u oblikovanju kulture svoje neposredne i šire okoline"*.⁴

Što se tiče ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u Hrvatskom Nacionalnom kurikulumu stoji kako bi svaki vrtić trebao napraviti pojedinačni i posebni kurikulum u ustanovama na osnovi temeljnih odrednica predškolskoga odgoja i obrazovanja (područja kompetencijske dimenzije; temeljna znanja, vještine i sposobnosti, vrijednosti i stavovi) te za sva druga područja aktivnosti koje se odnose na dijete predškolske dobi.

Prikazat ćemo primjerima iz prakse na koji način odgojitelji stvaraju kurikulum za glazbeni odgoj. Sudionici su bili odgojitelji DV "Voštarnica" u Zadru. Analizirali smo pedagoške dokumentacije odgojitelja iz kojih smo prvenstveno uvidjeli da nema konkretnih sastavnica kurikula, a to je sustavnu ukupnost planiranog odgoja i obrazovanja prema ciljevima, zadaćama, sadržajima, organizacija, metoda, medija i strategija. U pedagoškoj dokumentaciji našli smo planirane i organizirane glazbene aktivnosti, ali te aktivnosti nisu bile razrađene prema definiranim i operacionaliziranim ciljevima te postupcima usvajanja i poučavanja.

Izdvajamo glazbene sadržaje koje su odgojiteljice zapisale u svojim pedagoškim dnevnicima.

Odgojiteljica shvaća glazbeni odgoj prema konkretnim glazbenim sadržajima: brojalice; Eci, peci, pec, En ten tini, Išo medo u dućan, brojalice uz pljesakanje ručicama; En, den, dore, duboko je more, Išo medo u dućan, sviramo ritam sa šuškalicama, drvenim štapićima i trijnglom, izrada dječjih udaraljki (šuškalice), igra skrivača (prepoznavanje zvukova dječjih instrumenata, udaraljki), pjevamo pjesmice; Avanture maloga Juju, Spavaj mali Božiću, Jabučica, Kad si sretan, Da mi je biti sunce, igre s pjevanjem; Ringe, ringe raja, Ide maca oko tebe, Maca i dijete, slušamo songove iz priče "Tri prašćića, slušamo Hrvatske narodne uspavanke prije spavanja, slušamo

⁴ Nacionalni okvirni kurikulum, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Republika Hrvatska, listopad 2011.

songove iz božićne predstave "Radujte se..", slušamo klasičnu glazbu; A. Vivaldi; Četiri godišnja doba, Zima i Proljeće, glazba za popodnevni odmor; Saunds of nature, slušamo i pjevamo božićne i nikolinjske pjesme, roditelj glazbenik svira na sintisajzeru pjesmu "Blistaj, blistaj, zvijezdo mala", glazba za popodnevni odmor "Laku noć", ritmičko – govorne igre (stihovi s pokretima) "Kućica", "Šumica".

Odgojiteljica u mlađoj skupini u svome pedagoškom dnevniku glazbeni odgoj shvaća prema glazbenim aktivnostima i kombinira glazbene sadržaje: pjevanje poznatih dječjih pjesmica, pjevanje poznatih brojalica, slušanje i pjevanje pjesama o našem gradu, slušanje i pjevanje božićnih pjesama, slušanje i pjevanje rođendanskih pjesama, pjesmice (Vrapčić u zimi, Izgubljeno pile, Čvorak, Pekar, Kruška jabuka šljiva, Jabučica, Jesen, Raj se sad otvorio, Visom leteć, Draga sveta Lucija, dođi sada ti, Visibaba mala), pokret uz glazbu (afrički bubnjevi, uz pjesmu Maškare, uz klasična glazba P.I. Čajkovski: "Ples cvijeća", Na seoskom dvorištu), izrada udaraljki od bočica za vodu (šuškalice), sviranje na izrađenim šušalicama, sviranje sa štapčićima uz pjesmu "Mirno more", dječje plesne improvizacije uz glazbu, igra s pjevanjem (U Zagrebu je kućica, Koka i pilići, Raste mrkva, igra u kolu Mlin, Čvorak), igre s pjevanjem uz pokret (Naokolo šalata, Igra kolo), igra uz glazbu – glazbene sjedalice, brojalica "Cinci, linci", logoritmička (govorna) igra uz pokret (U šumici, Pupoljak mali, Baka čisti mrkvicu, "Bi, ba bućicu"), slušanje šuma mora, slušanje raznovrsnih šumova i zvukova iz prirode (kiša, voda, grmljavina).

Odgojiteljica iz srednje starije skupine glazbeni odgoj shvaća prema razvojnim područjima, tj. razvojnim zadaćama za skupinu prema humanističkom pristupu predškolskog odgoja. Istraživačko spoznajne; upoznavanje instrumenata (gitara klarinet, harmonika, sintisajzer), memory slagalica instrumenata, instrumenti iz različitih zemalja i zastave zemalja iz kojih dolaze, križaljka s instrumentima (igra slovima), instrumenti – količina (matematička igra), glazbena igra na PC (Čarobna frula), igra sa svjetlim i tamnim tonovima, pjevanje ljestvice (igra za razvoj slušno prepoznavanje dubokih i visokih tonova); umjetničko promatranje i slušanje; slušanje klasične glazbe u Walt Dysnievom crtanom filmu Fantazija i Fantazija 2000, slušanje koncerta u drugoj odgojnoj skupini jednog roditelja koji je svirao trubu (W.A. Mozart, Blistaj, blistaj zvijezdo mala, Mala noćna muzika), slušanje CD Putamago World Playground, slušanje uspavanki za vrijeme spavanja (Hrvatske narodne uspavanke – Putokazi), slušanje klasične glazbe; A. Vivaldi: Četiri godišnja doba, Izražavanje i stvaralaštvo; izrada udaraljki (kišno drvo, šuškalice, bubnjevi), igra skrivača s izrađenim udaraljka, izrada glazbenog kutića – glazbeni zid (sve vrste udaraljki smo zavezali za špag i izradili drveni okvir), slikanje uz glazbu, ritmička pratnja pjesme (Blistaj, blistaj zvijezdo mala), ples u ritmu afričkih bubnjeva (priprema za karnevalić) bojanje uz glazbu, koreografija uz pjesmu (Padaj tiha kišo, indijska pjesma), pjevanje božićnih

pjesama, pjevanje pjesama (Pekar, Jabučica crvena, Snjegović, pjesma o Vodi – pjeva Jacques Houdek, Čemu služi mama, čemu služi tata, Mi smo mali ali ćemo znati okološ zaštititi), slušanje i pjevanje pjesama sa studentima tijekom ispita iz glazbene metodike (Ja nosim lampicu svoju, Raj se sad otvorio, Vrapčići zimi, Zima, Boc, boc iglicama, Kad si sretan).

Odgojiteljica iz starije skupine u svojoj pedagoškoj dokumentaciji kombinira ciljeve glazbenog odgoja i glazbene sadržaje: slušamo klasičnu glazbu (Mala noćna muzika W.A. Mozart), likovno izražavanje uz klasičnu glazbu, slušno prepoznavanje zvukova glazbenih instrumenata, imenovanje glazbala prema slikama instrumenata (igra memory), upoznavanje s glazbenom abecedom i notnim crtovljem, igra slušnog prepoznavanja dubokih i visokih tonova uz pokret, vježbe slušanja za razvoj osjećaja ritma, glazbene igre iz Skočizvuka-tijelo kao glazbeni instrument-bojalica-dirigent, izrada instrumenata, punjenje boce vodom te sviranjem po bocama i prepoznavanje dubokih i visokih tonove, razvijanje motorike prilikom sviranja po bocama s palicama, slušanje dječjih pjesmica (s kompakt disca), slušno prepoznavanje poznatih pjesama prema melodiji, pjevanje pjesama (Veselo mi plovimo, Do, re, mi..).

Za obilježavanje Dana blagoslov kruha, sve odgojne skupine su sudjelovale u predstavi uz pjesmu s pokretom "Pekar". Za obilježavanje Dana jabuke također su sve odgojne skupine sudjeluju u predstavi uz pjesmu s pokretom "Jabučica crvena". Za blagdan sv. Nikolu odgojitelji su pripremili predstavu za roditelje i djecu pod nazivom "Dalmatinski Niko" gdje su pjevali pjesme "Raj se sad otvorio.." i "Darove nam Niko daj". Za božićni blagoslov sudjeluju djeca u predstavi "Mala štalica" u kojoj izvode stihove uz pokret. Dječji zbor (2. razred) iz osnovne škole "Smiljevac" pjevao je božićne pjesme. Sudjelovanje na karnevaliću, u organizaciji grada, s plesom uz afričku glazbu bubnjeva i sa šuškalicama koje su djeca sama napravila. Prostor vrtića, dnevne sobe, hodnici, blagaonica ispunjeni su s glazbenim sadržajima, bilo crtežima bilo instrumentima, na kojima djeca mogu proizvesti zvukove kad prođu pored njih. Prostorno okruženje s glazbenim sadržajima poticajno djeluje u stvaraju dimenzije vrtićke kulture.

Primjer iz prakse pokazuje nam na koji način shvaćaju glazbeni odgoj, u kojoj mjeri provode glazbeni odgoj u svom radu te govori nam o stvaranju i vrednovanju kulture dječjeg vrtića. Implementirani glazbeni sadržaji prema godišnjem kalendaru prilikom predstava i nastupa oplemenjuju kulturna događanja u dječjem vrtiću "Voštarnica" u Zadru i time obogaćuju kulturu predškolske ustanove.

Prilikom planiranja i realiziranja glazbenih aktivnosti i sadržaja, odgajatelj stvara prikriti kurikulum za glazbeni odgoj u dječjem vrtiću (Kroflić, 2005). Međutim, primjer iz prakse govori nam kako su odgojitelji još uvijek usmjereni na sadržaj koji se obrađuje s djecom. Odgojitelji koriste konkretne

glazbene sadržaje koji nisu jasno razrađeni i nisu jasno postavljeni prema sastavnicama kurikula. Iz navedenih glazbenih sadržaja koje smo izdvojili, govori nam kako odgojitelj ne promišlja o dječjim glazbenim sposobnostima prilikom izvođenja određenih glazbenih aktivnosti. Naime, dobiva se dojam da se odgojitelj oslanja na svoju intuiciju, procjenu i vještinu. Vrlo je važno da odgojitelj ima razvijenu svijest o vlastitim kompetencijama. Takvim promišljanjima on će biti svjestan svojih neznanja i nedostataka (konkretno za glazbene kompetencije), a pokazat će svoju odgovornost tako što će konstantno poboljšavati svoju praksu.

Uvelike bi pomoglo odgojiteljima kad bi bile jasno postavljene odgojno-obrazovne vrijednosti za sva umjetnička područja, pa tako i za glazbeni odgoj u Nacionalnom okvirnom kurikulu za predškolsko razdoblje. Odgojitelji bi razvijali svijest za promišljanje, organiziranje, planiranje i realiziranje glazbenog odgoja u dječjem vrtiću, bili bi osvješteni o velikom značaju glazbenog odgoja za cjelovit djetetov razvoj, poboljšala bi se kvaliteta odgoja i obrazovanja za glazbeni odgoj te istovremeno stvarala prepoznatljiva kultura pojedinačne predškolske ustanove.

UMJESTO ZAKLJUČKA

U Nacionalnom okvirnom kurikulumu u Hrvatskoj, donesenom 2011. godine, stoji kako umjetnička djela i stvaralačke aktivnosti pridonose oblikovanju identiteta djeteta i učenika, jača njihov integritet i samopoštovanje te stvaranju kulturne svijesti. Odgoj i obrazovanje za umjetnost stvara kreativne pojedince koji aktivno sudjeluju u oblikovanju svoje neposredne kulture. Odgoj pomoću umjetnosti i za umjetnost bitno pridonosi oblikovanju osobnih, društvenih i kulturnih uvjerenja te stvaranju osobnog, društvenog i nacionalnog kulturnog identiteta.

Međutim, u Nacionalnom okvirnom kurikulumu u Hrvatskoj za rani i predškolski odgoj i obrazovanje nedostaju temeljne odrednice kurikula za pojedina područja, pa tako i za umjetničko područje u kojemu je uvršten i glazbeni odgoj. Nema jasno postavljenih i razrađenih ciljevi i načela umjetničkog odgoja pa tako i za glazbeni odgoj. Time se daje odgojiteljima velika sloboda u stvaranju kurikula za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Međutim, ako odgojitelj nije dovoljno stručan i kompetentan, posebno za glazbeno područje, onda dolazi do nestručnog izvođenja glazbenih aktivnosti ili izbjegavanja glazbenog odgoja u njihovu radu.

Prema humanističkom pristupu predškolskog odgoja, koji je prisutan u dječjim vrtićima, odgojitelj bi trebao praćenjem i bilježenjem dječjih potreba, interesa i mogućnosti prema razvojnim područjima djetetova interesa organizirati, planirati i realizirati ciljeve glazbenog odgoj. U određivanju,

stvaranju i vrednovanju kulture dječjeg vrtića, vrlo su važne stručne kompetencije odgojitelja prilikom planiranja i realiziranja umjetničkih aktivnosti i sadržaja. Time bi odgojitelji bili više osvješteni o važnosti glazbenog odgoja za djetetov cjeloviti razvoj, poboljšali bi svoja vlastita znanja i vještine za izvođenje glazbene aktivnosti, čime bi se stvorilo prirodno i pozitivno ozračje, a ujedno bi doprinjeli prepoznatljiv kulturni identitet predškolske ustanove.

LITERATURA

- Balić, N. (1996), Kultura, kreativnosti mladih, *Napredak*, 137 (4), str. 470-476.
- Borota, B., Geršak, V., Korošec, H., Majaron, E. (2006), *Otrok v svetu glasbe, ples in lutk*. Koper: Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta.
- Common European Principles for Teacher Competences and Qualifications, 2005
(http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/principles_en.pdf)
- Čudina – Obradović, M. (1991), *Nadarenost. Razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Denac, O. (2004), Smisao glazbenog odgoja u cjelokupnom razvoju dječje osobnosti. *Informatologija*, 37, br. 3, str. 177-268.
- Dobrota, S. (2007), *Glazba i dijete*. Zrno, br. 77(103)
- Dobrota, S. (2012), *Uvod u suvremenu glazbenu pedagogiju*. Fiozofski fakultet u Splitu – Odsjek za učiteljski studij, Split.
- Eagleton, T. (2002), *Ideja kulture*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- Kroflič, R. (2005), *Vzgojiteljica – izhodišče prikritoga kurikuluma v vrtcu*. V: *Prikriti kurikulum – rutina ali izziv v vrtcu*. Ljubljana: Supra, str. 12-18.
- Ljubetić, M. (2009), *Vrtić po mjeri djeteta*, priručnik za odgojitelje i roditelje. Zagreb: Školske novine
- Manasteriotti, V. (1982), *Muzički odgoj na početnom stupnju, methodske upute za odgajatelje i nastavnike razredne nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
- Matijević, A. Previšić, V. Žužul, A. (2000), *Kulturni identitet i nacionalni kurikulum*. *Napredak*, Hrvatski pedagoško- književni zbor, vol. 141, br. 2, str. 135-146.
- Miljak, A. (1996), *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*. Velika Gorica, Zagreb: Persona.
- Petrović-Sočo, B. (2007), *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje-holistički pristup*. Zagreb: Mali profesor.
- Pesek, A. (1997), *Otroci v svetu glasbe, izbrana poglavja iz glazbene psihologije in pedagogike*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Slunjski, E. (2001), *Integrirani predškolski kurikulum, rad djece na projektima*. Zagreb, Mali profesor.

- Slunjski, E. (2006), Stvaranje predškolskog kurikulumu u vrtiću – organizacija koja uči. Zagreb: Mali profesor, Čakovec: Visoko učiteljska škola u Čakovcu.
- Soleša Grijak, Đ., Soleša D. (2011), Kompetentnost predškolskih vaspitača za društvo učenja. *Pedagogija*, vol. 66, br. 4. str. 648.
(<http://scindeks.ceon.rs/article.aspx?query=ISSID%26and%269775&page=9&sort=8&stype=0&backurl=%2fissue.aspx%3fissue%3d9775>)
- Sveučilišni studijski program preddiplomskog studija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet u Rijeci.
(http://www.ufri.uniri.hr/data/pre dipl_RiPO.pdf)
- Tomić Ferić, I. (2001), Socijalno-psihološke spoznaje glazbenog obrazovanja. *Napredak*, 142 (4), str. 456-466.
- Vidulin-Orbanić, S. (2008), Glazbenom umjetnošću prema cjeloživotnom učenju. *Metodički ogledi*, 15 (1), str. 99-114.
- Vizek Vidović, V. (2009), Kompetencije i kompetencijski profili u učiteljskoj i nastavničkoj profesiji, U: Vizek Vidović, V. (ur.): *Planiranje kurikuluma usmjerenoga na kompetencije u obrazovanju učitelja i nastavnika*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Voglar, M. (1989), *Otrok in glasba*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Vonta, T. (2009), *Organizirana predšolska vzgoja v izzivih družbenih sprememb*. Ljubljana: Pedagoški inštitut, Digitalna knjižnica,
(<http://193.2.222.157/Sifranti/StaticPage.aspx?id=72>)
- Vujčić, L. (2011), *Istraživanje kulture odgojno-obrazovne ustanove*. Zagreb: Mali profesor.
<http://tuning.unideusto.org/tuningeu> i www.rug.nl/let/tuningeu
- Nacionalni okvirni kurikulum, Ministarstvo obrazovanja, znanosti i športa, Republike Hrvatske, studeni 2011.
<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685>

CULTURE OF A PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION IN VIEW OF TEACHERS' MUSIC TEACHING COMPETENCES

ABSTRACT

In preschool education institutions, child, parents and teachers are a part of the society and culture, and have mutual influence on one another thus creating the culture of the educational institution. Music enriches and refines life in a preschool education institution, which is a part of its cultural identity. Music activities contribute to creating an invaluable environment in a kindergarten, and have positive influence on the development of a child.

This paper provides evidence from practice, and it is focused on the segment of music education related to teachers' music teaching competences and to the way in which the teachers realize music education in order to raise the level of culture in the kindergarten. Analysis of teaching journals showed a lack of basic determinants in the curriculum for early childhood and preschool education. Accordingly, there is an important problem in

understanding and interpreting the general goals and principles of artistic expression in education (including music education).

By eliminating the shortcomings the teachers could improve their professional skills and competences for music teaching, raise the importance of music education for a comprehensive development of children, and ultimately contribute to better quality of the cultural identity of a preschool education institution.

KEY WORDS: *culture of a preschool education institution, music competences of teachers, music education curriculum in preschool period, music activities in kindergarten*